2004-11-RE

CAUSA 2004-11-RE

Número de registre 496-2004. Recurs d'empara

SENTÈNCIA DEL 24 DE FEBRER DEL 2005

BOPA núm. 16, del 3 de març del 2005

En nom del Poble Andorrà;

El Tribunal Constitucional;

Atès l'escrit presentat i registrat al Tribunal Constitucional el 2 de novembre del 2004 per la representació processal de la Sra. Matilde Font Cabanes, mitjançant el qual interposa recurs d'empara contra la sentència dictada pel Tribunal de Batlles, Secció Civil, el 19 de novembre del 2003 i contra la sentència dictada per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia el 30 de juliol del 2004, per haver-se produït una presumpta vulneració del dret a la jurisdicció i del dret a un procés degut, reconeguts a l'article 10 de la Constitució i atès que demana al Tribunal Constitucional que atorgui l'empara sol·licitada, que declari lesionats el dret a la jurisdicció i el dret a un procés degut, reconeguts a l'article 10 de la Constitució, "resolent que el Tribunal Superior ha de jutjar sobre totes les conseqüències de la nul·litat de l'arbitratge i, aplicant les normes legals, ha d'entrar a jutjar al fons puix que el jutge predeterminat per la llei quan es tracta de jutjar sobre el arbitratge, i les seves conseqüències és, segons les mateixes normes, el jutge públic";

Vista la Constitució, especialment els articles 10, 41, 98 c) i 102 b);

Vista la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, especialment el títol IV, capítol sisè;

Vist l'aute del Tribunal Constitucional del 20 de desembre del 2004, que va admetre a tràmit el recurs d'empara interposat per la representació processal de la Sra. Matilde Font Cabanes;

Vist l'escrit d'al·legacions presentat i registrat al Tribunal Constitucional, el 17 de gener del 2005, per la representació processal de la Sra. Teresa Rossell Palau i del Sr. Carles Font Rossell;

Vist l'escrit d'al·legacions presentat i registrat al Tribunal Constitucional, el 18 de gener del 2005, per la representació processal de la Sra. Matilde Font Cabanes;

Vistes les conclusions formulades, dins de termini, per les representacions processals de les parts i pel Ministeri Fiscal;

Escoltat l'informe del magistrat ponent, Sr. Didier Maus;

Antecedents

Primer

El 20 de desembre de 1995, la representació processal de la Sra. Matilde Font Cabanes va presentar una demanda davant la Batllia i va exercitar les accions de nul·litat de laudes arbitrals, la nul·litat de donació, la revocació de donació i declarativa de domini pel procediment civil ordinari contra els consorts Sr. Jordi Font Cabanes i Sra. Teresa Rossell Palau.

Segon

El 24 de gener de 1996, la representació processal dels consorts Sr. Jordi Font Cabanes i Sra. Teresa Rossell Palau, sense contestar la demanda, va formular excepcions dilatòries.

Tercer

El 8 de maig de 1996, la Secció Civil del Tribunal de Batlles va dictar un aute incidental que estimava parcialment les excepcions de la cosa jutjada i d'incompetència de jurisdicció i desestimava la resta d'excepcions formulades pel que feia a la nul·litat de ple dret dels arbitratges familiars objecte de recurs.

Quart

La representació processal de la Sra. Matilde Font Cabanes va formular un recurs d'apel·lació contra aquest aute incidental i, el 29 de novembre de 1996, la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia va dictar una sentència que donava lloc en part al recurs d'apel·lació i, ratificant la fermesa per la cosa jutjada de la incompetència de jurisdicció, fundada en la prèvia i voluntària acceptació de l'arbitratge familiar, va declarar la nul·litat de ple dret dels laudes atorgats en escriptures públiques de dates 1 de juny de 1978 i 16 de desembre de 1994, dictats a iniciativa del Sr. Jordi Font Cabanes, de forma absolutament unilateral, sense la més mínima participació de la Sra. Matilde Font Cabanes. La sentència es fonamentava en la força obligatòria dels actes propis, en el principi d'immutabilitat de tot allò que queda resolt en un pronunciament consentit i ferm, i respecte al fet que els laudes poden ser sotmesos al control dels tribunals pel que fa a la seva estructura formal, però sense entrar en el fons, que resta reservat al coneixement dels àrbitres.

Cinquè

El 20 de desembre de 1996, el Ministeri Fiscal, donant curs a les sol·licituds d'interposició de recurs d'empara presentades per la Sra. Matilde Font Cabanes i els Srs. Font Palau, respectivament, va interposar recurs d'empara sol·licitant "que es decreti la nul·litat de la referida sentència, retrotraient les actuacions al moment processal anterior a dictar-se la mateixa, devent-se limitar la resolució de l'esmentat Tribunal, en aquest tràmit, a resoldre sobre el recurs d'apel·lació formulat en el procediment incidental."

Sisè

El 13 de març de 1997, el Tribunal Constitucional va dictar una sentència que declarava infringits el dret a la jurisdicció, el dret a la defensa i el dret al procés degut, reconeguts a l'article 10 de la Constitució, atorgava l'empara sol·licitada pel Ministeri Fiscal i per ambdues parts codemandants, anul·lava la sentència de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, de 29 de novembre de 1996,

i reconeixia el dret dels recurrents davant la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia a obtenir una resolució congruent sobre l'assumpte objecte d'aquest recurs.

Setè

Mitjançant aute del 3 de juliol de 1997, la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia va confirmar la decisió del 8 de maig de 1996, dictada per la Secció de la Batllia relativa a les excepcions dilatòries.

Vuitè

El 19 de novembre del 2003, la Secció Civil de la Batllia va dictar una sentència que estimava en part la demanda de la Sra. Matilde Font Cabanes i declarava la nul·litat de ple dret dels arbitratges familiars.

Novè

La Sra. Matilde Font Cabanes va presentar un recurs d'apel·lació contra aquesta sentència i, el 30 de juliol del 2004 la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia va declarar que era "un despropòsit pretendre que siguin jutjades aquí les peticions ja rebutjades anteriorment i les noves que va formular per primera vegada la RÉPLICA el 26 de novembre de 1996 quan la demanda ja havia estat contestada el 5 de novembre anterior. Fer-ho seria deixar en lletra morta les normes més essencials i elementals del procediment civil i una flagrant contravenció de l'art. 10 de la Constitució; i no és pertinent voler recolzar una pretensió tan fora de lloc, únicament amb uns paràgrafs del fonament jurídic Segon de la Sentència del Tribunal Constitucional de 13 de març de 1997 (plenament acatada i complerta per l'Aute d'aquesta Sala de 3 de juliol següent), perquè aquells paràgrafs amb què la recurrent es pretén recolzar (...) sembla no estigueren prou afortunats (a l'inrevés de la resta de la Sentència) a la vista de la Súplica de la demanda la qual aquí està en original als folis 48 i 49 de les actuacions de la primera instància. L'examen d'aquests folis no deixa lloc a la confusió a què haurien portat sobre aquest punt al Tribunal Constitucional els escrits que l'avui apel·lant li hauria presentat" i, per tant, va confirmar la sentència de la Batllia.

Desè

El 30 de juliol del 2004, la representació processal de la Sra. Matilde Font Cabanes va presentar un

incident de nul·litat d'actuacions contra la sentència d'aquesta mateixa data, dictada per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, per considerar que la sentència recorreguda vulnerava el dret fonamental a la jurisdicció, reconegut a l'article 10 de la Constitució, ja que no és pronunciava sobre les conseqüències de la nul·litat dels arbitratges i, per tant, no respectava la cosa jutjada pel Tribunal Constitucional.

Onzè

L'11 d'octubre del 2004, la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia va dictar un aute que desestimava l'incident de nul·litat d'actuacions per considerar que el Tribunal Constitucional li havia ordenat que "dictés una resolució congruent amb l'assumpte que se li havia plantejat; ço que aquesta Sala va complir amb l'aute tantes vegades esmentat". La Sala Civil afegia que "La congruència de les sentències es mesura per la correlació de la decisió amb el contingut del suplico de la demanda (...). L'actor no pot després, un cop resoltes les dilatòries, afegir al procés noves peticions respecte les quals el demandat ja no pot oposar excepcions prèvies crebantant l'actor, si ho fa, les regles essencials del procés (...) La interdicció d'afegir peticions ulteriors al suplico de la demanda no és en absolut intranscendent, ja que afecta al mateix nucli del procés i la igualtat d'armes."

Dotzè

El 2 de novembre del 2004, la representació processal de la Sra. Matilde Font Cabanes va presentar un recurs d'empara per vulneració del dret a la jurisdicció i del dret a un procés degut, reconeguts a l'article 10 de la Constitució.

En el seu escrit, la part recurrent al·legava que la seva demanda del 20 de desembre de 1995 contenia tant la petició de la nul·litat dels arbitratges com la de les conseqüències de la nul·litat i que la part defenent havia tingut aquests dos elements ben presents, que s'havia pogut defensar i que s'havia defensat amb armes iguals. Aquesta part es preguntava que com que les resolucions de la justícia ordinària havien declarat la via arbitral competent, però també havien anul·lat els arbitratges realitzats, qui havia doncs de jutjar la causa de la Sra. Matilde Font Cabanes "L'ha de jutjar la jurisdicció pública? L'ha de tornar a jutjar els àrbitres?". El fet que la justícia ordinària no s'hagi pronunciat sobre les conseqüències de la nul·litat dels arbitratges constitueix, segons el seu parer, una incongruència omissiva, una denegació de justícia sobre el que aquesta part havia demanat.

Pel que fa a la vulneració del dret a un procés degut, aquesta part mantenia que els tribunals han de pronunciar-se sobre el fons d'una causa d'acord amb les normes processals aplicables a Andorra i que aquestes normes disposen que, quan la jurisdicció pública anul·la un arbitratge privat, ella

mateixa ha d'entrar al fons.

Així mateix, la recurrent considerava que el Tribunal Superior de Justícia per tal com no es va pronunciar sobre les conseqüències dels arbitratges, no va respectar la sentència del Tribunal Constitucional del 13 de març de 1997 que era clara sobre aquest punt.

Per acabar, aquesta part demanava, de manera concreta, al Tribunal Constitucional que "constati la vulneració del dret constitucional de l'article 10 accés a la jurisdicció, dret al procés degut, tot i dient (repetint) que s'ha d'obrir la jurisdicció entrant a jutjar sobre les conseqüències de la nul·litat, i que una de les conseqüències de la nul·litat és que la jurisdicció pública jutgi sobre les qüestions sobre les que els àrbitres havien tingut competència però que ja no en tenen (...) i doncs la competència només la pot tenir la jurisdicció pública, no solament de manera residual perquè algú l'ha de tenir i aquest algú només pot ser la jurisdicció pública, sinó perquè així ho fixa el nostre dret, les nostres regles processals segons les quals, en les formes degudes, el procés s'ha de substanciar."

Tretzè

El 29 de novembre del 2004, el Ministeri Fiscal va presentar el seu informe en què considerava que la jurisdicció ordinària havia resolt tots els extrems que havien estat objecte de la demanda, "sense resoldre però les qüestions de la via arbitral o la idoneïtat o no dels àrbitres, en haver estat plantejades de forma totalment extemporània, sortint-se d'aquesta manera del contingut del petitum de la demanda sobre el qual ja havia estat resolt que no es podia entrar en el fons de les qüestions plantejades per quan la seva resolució era competència dels àrbitres, resolent tan sols el punt relatiu a la nul·litat dels laudes impugnats, quina conseqüència de tal nul·litat és el retorn a la via arbitral."

També manifestava que "el dret a la jurisdicció no comporta el dret a obtenir una resolució favorable a les pretensions esgrimides, ni el recurs d'empara pot ésser utilitzat com a tercera instància jurisdiccional."

Així doncs, el Ministeri Fiscal sol·licitava la inadmissió a tràmit del recurs d'empara 2004-11-RE per manca de contingut constitucional en les pretensions formulades, de conformitat amb el que disposa l'article 37.2 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional.

Catorzè

El 20 de desembre del 2004, el Tribunal Constitucional va admetre a tràmit el recurs d'empara presentat per la Sra. Matilde Font Cabanes i va traslladar la causa a les parts per tal que formulessin les seves al·legacions.

Quinzè

El 17 de gener del 2005, la representació processal de la Sra. Teresa Rossell Palau i del Sr. Carles Font Rossell va presentar un escrit d'al·legacions mitjançant el qual s'oposava al recurs d'empara de la recurrent. Segons el seu parer, les decisions objecte de recurs resolen sobre totes i cadascuna de les pretensions que van ser sotmeses al seu coneixement, a la seva competència, en temps i forma, o sigui a la súplica de la demanda. La recurrent va introduir "ex novo" la pretensió relativa a les conseqüències de la nul·litat dels arbitratges després de la sentència del Tribunal Constitucional, en el seu escrit de rèplica i "és evident que qualsevol petició introduïda posteriorment no pot ser, en les degudes condicions processals i d'igualtat en les parts, objecte de discussió; no pot ser contradita per la part contrària i és això el que ha pretès l'adversa amb el tràmit de rèplica."

Aquesta part afegeix que considera "una situació d'abús processal –irrefutable i inadmissible- la pretensió de la demandant que aquest Tribunal hagi de revisar la interpretació i aplicació del dret efectuada pels tribunals de la jurisdicció ordinària amb la repetició d'idèntics arguments adduïts en la instància i en la Sala Civil del Tribunal Superior, en el recurs d'apel·lació i en l'incident de nul·litat d'actuacions, així com l'ampliació supèrflua dels mateixos, talment contrària al principi de la bona fe i ètica processals, que no mereixen la seva estimació i sí, en canvi, un retret a aquesta conducta."

Per acabar, aquesta representació processal va demanar que el Tribunal Constitucional desestimés el recurs d'empara i imposés les costes processals a la Sra. Matilde Font Cabanes.

Setzè

El 18 de gener del 2005, la representació processal de la Sra. Matilde Font Cabanes s'oposava a l'informe del Ministeri Fiscal per considerar-lo un escrit estereotipat que no entra a analitzar cap dels seus arguments. Aquesta representació manifestava que la missió del Ministeri Fiscal en el procediment d'empara hauria de ser la d'analitzar el cas tant des del punt de vista de la validesa de la sentència objecte de recurs com des del punt de vista de la nul·litat de la mateixa.

Seguidament, la recurrent reiterava que no va presentar la demanda sobre les conseqüències de la nul·litat dels arbitratges de manera extemporània, i aquest fet és el que intenta demostrar al llarg de

tot el seu escrit, i que, per tant, la part adversa no es va trobar mai en una situació d'indefensió. També manifestava que el formalisme excessiu dels tribunals ordinaris "revela una clara desproporció entre els fins que la causa d'inadmissió pot voler preservar (la forma per si mateixa) i els interessos que se sacrifiquen amb aquella rigorosa inadmissió."

Per acabar, la recurrent demanava novament al Tribunal Constitucional que li atorgués l'empara sol·licitada.

Dissetè

Amb dates 3 i 8 de febrer del 2005, el Ministeri Fiscal, la representació processal de la Sra. Teresa Rossell Palau i del Sr. Carles Font Rossell i la representació processal de la Sra. Matilde Font Cabanes, respectivament, formulen escrits de conclusions en què reiteren substancialment tot allò que fou al·legat i argumentat en els escrits precedents presentats davant el Tribunal Constitucional.

Fonaments jurídics

Primer

Convé recordar que el Tribunal Constitucional no constitueix un tercer grau de jurisdicció, que no pot pronunciar-se en relació amb el fons d'un litigi civil, i que la seva missió consisteix, en aquest cas, a verificar que s'han respectat les disposicions de l'article 10 de la Constitució.

Segon

Les pretensions de les parts es poden resumir de la manera següent:

-La Sra. Matilde Font Cabanes al·lega que el Tribunal de Batlles i el Tribunal Superior de Justícia havien de pronunciar-se no tan sols sobre la nul·litat dels arbitratges familiars, cosa que van fer, sinó també, d'acord amb el contingut de la sentència del 13 de març de 1997 del Tribunal Constitucional, sobre les conseqüències d'aquesta nul·litat, és a dir, sobre la via que calia seguir per resoldre el litigi quant al fons, ja sigui amb el nomenament de nous àrbitres, ja sigui declarant el procediment arbitral

exhaurit, i per tant, la competència dels tribunals ordinaris per pronunciar-se sobre el fons del litigi.

-La Sra. Teresa Rossell Palau i el Sr. Carles Font Rossell al·leguen que com que les jurisdiccions civils s'havien pronunciat sobre la nul·litat dels arbitratges ja havien contestat a les pretensions de la Sra. Matilde Font Cabanes, contingudes en la seva demanda d'origen del 20 de desembre de 1995, i que no havien de pronunciar-se en relació amb unes conclusions que només s'havien formulat en l'escrit de rèplica, després de la sentència del Tribunal Constitucional del 13 de març de 1997.

-El Ministeri Fiscal considera que el Tribunal Superior de Justícia s'ha pronunciat de manera exhaustiva en relació amb les pretensions de la recurrent en les dues resolucions del 2004.

Tercer

Una vegada examinats aquests elements, la qüestió que ara es planteja al Tribunal Constitucional és de saber si quan va confirmar la sentència del Tribunal de Batlles, el Tribunal Superior de Justícia va interpretar adequadament la sentència constitucional del 13 de març de 1997. De manera més concreta, es tracta de determinar si els jutges que han de resoldre sobre el fons del litigi havien de pronunciar-se sobre les conseqüències de la nul·litat dels arbitratges o si, independentment dels incidents i de les excepcions que s'han anat succeint en el procediment, podien limitar-se a les demandes formulades per la Sra. Matilde Font Cabanes l'any 1995.

Quart

La sentència del Tribunal Constitucional del 13 de març de 1997, després de constatar la vulneració de l'article 10 de la Constitució va acordar:

- Anul·lar la sentència de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, del 29 de novembre de 1996 (punt 3);

- Retrotreure les actuacions processals al moment processal anterior a dictar-se la sentència anul·lada (punt 5);

- Reconèixer el dret dels recurrents davant de la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia a obtenir una resolució congruent sobre l'assumpte objecte d'aquest recurs (punt 4).

Si és cert que aquest Tribunal sempre ha declarat que l'autoritat de la cosa jutjada comprèn alhora el dispositiu de la resolució i els motius que en siguin el suport necessari, també és cert que aquesta autoritat no s'estén a les consideracions de dret que no constitueixen un suport directe del dispositiu.

Cinquè

En relació amb aquesta posició, admesa per totes les jurisdiccions supremes europees, els dos primers acords esmentats (punts 3 i 5) no susciten cap mena de controvèrsia: després de l'anul·lació del 13 de març de 1997, el Tribunal Superior de Justícia es va pronunciar, el 3 de juliol de 1997, sobre el litigi objecte de recurs, va decidir sobre els punts que podien ser jutjats i va retornar la resta al tribunal de primera instància.

L'apreciació de l'execució del tercer acord (punt 4) és més delicada. Cal interpretar la noció de congruència de les decisions en relació amb els motius de la sentència del 13 de març de 1997. Hem d'observar que en el primer fonament jurídic, intitulat "Delimitació de la qüestió plantejada", el Tribunal Constitucional resumeix aquesta qüestió i la formula de la manera següent: "És possible resoldre parcialment sobre el fons, en via incidental, sense que ambdues parts hagin disposat d'iguals possibilitats per al·legar i provar tot el que cal als seus interessos?".

En el segon fonament, aquest Tribunal declara que "si un tribunal decideix entrar en el fons i dictar sentència, ho ha de fer de forma congruent; és a dir, pronunciant-se sobre tots els punts sotmesos a la seva jurisdicció."

El tercer fonament explicita la prohibició constitucional de la indefensió. El Tribunal en dedueix que "la prohibició d'indefensió implica el respecte a l'essencial principi de contradicció, de manera que els contendents, en posició d'igualtat, disposin de les mateixes oportunitats d'al·legar i provar tot el que estimin convenient amb vista al reconeixement judicial de les seves tesis". El Tribunal Constitucional declara la vulneració de l'article 10 de la Constitució i anul·la la sentència del Tribunal Superior de Justícia perquè considera que s'ha vulnerat de manera directa el principi de contradicció, que el Tribunal Europeu dels Drets Humans anomena "principi d'igualtat d'armes".

Sisè

Els fonaments jurídics de la sentència del 13 de març de 1997 no mencionen en cap moment, de manera directa i explícita, l'obligació de la jurisdicció ulterior de pronunciar-se sobre les conseqüències que es desprendrien de la nul·litat dels arbitratges familiars. L'única cosa que s'especifica és que el jutge encarregat de resoldre sobre el fons del litigi té l'obligació de pronunciar-se sobre totes les pretensions sotmeses al seu coneixement, però no té l'obligació de pronunciar-se sobre unes conclusions que no li han estat presentades, ni tan sols si constitueixen una prolongació lògica de la decisió sobre la qual s'ha de pronunciar. Correspon a la part recurrent valorar en la seva demanda introductòria els resultats que vol obtenir del reconeixement eventual de la seva acció. L'apreciació del jutge no pot substituir l'absència de demanda de les parts.

D'aquestes consideracions es desprèn que la finalitat de l'obligació de congruència declarada al punt 4 del dispositiu de la sentència del 13 de març de 1997, era constrènyer les jurisdiccions encarregades de jutjar sobre el fons a fer respectar el principi constitucional del dret a un procés degut en el moment de pronunciar-se sobre la legalitat dels arbitratges objecte del litigi.

També se'n deriva que ni el Tribunal de Batlles ni el Tribunal Superior de Justícia havien de pronunciar-se en relació amb pretensions que no havien estat incloses en la demanda inicial, encara que aquestes darreres es desprenguessin d'una interpretació del dispositiu de la sentència del 13 de març de 1997 feta per la Sra. Matilde Font Cabanes.

Per consegüent, la Sra. Matilde Font Cabanes no té fonament per al·legar que la sentència del 30 de juliol i l'aute de l'11 d'octubre del 2004, dictats per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia, han vulnerat les disposicions de l'article 10 de la Constitució. Per tant, no se li pot atorgar l'empara demanada.

DECISIÓ:

En atenció a tot el que s'ha exposat, el Tribunal Constitucional, per l'autoritat que li confereix la Constitució del Principat d'Andorra,

HA DECIDIT:

Primer

Desestimar el recurs d'empara presentat per la Sra. Matilde Font Cabanes contra la sentència del 19 de novembre del 2003, dictada pel Tribunal de Batlles i contra la sentència del 30 de juliol del 2004 i l'aute de l'11 d'octubre del mateix any, dictats per la Sala Civil del Tribunal Superior de Justícia.

Segon

Declarar que no s'han vulnerat el dret a la jurisdicció i el dret a un procés degut, reconeguts a l'article 10 de la Constitució.

Tercer

D'acord amb l'article 92.4 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, imposar a la Sra. Matilde Font Cabanes el pagament de la totalitat de les despeses processals davant la jurisdicció constitucional.

Quart

Publicar aquesta sentència, d'acord amb el que disposa l'article 5 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, al Butlletí Oficial del Principat d'Andorra.

I així, per aquesta sentència nostra, que ha de ser notificada a la representació processal de la Sra. Matilde Font Cabanes, a la representació processal de la Sra. Teresa Rossell Palau i del Sr. Carles Font Rossell, al president de la Batllia, al president del Tribunal Superior de Justícia i al Ministeri Fiscal, ho pronunciem, manem i signem a Andorra la Vella, el 24 de febrer del 2005.

Philippe Ardant

Miguel Ángel Aparicio Pérez

President

Vicepresident

Didier Maus

Miguel Herrero de Miñón

Magistrat

Magistrat